

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

АНАЛІЗ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I-II рівнів акредитації

Спеціальність “Музичне мистецтво”
Спеціалізації: “Фортепіано”, “Спів”,
“Оркестрові струнні інструменти”,
“Оркестрові духові та ударні інструменти”,
“Народні інструменти”, “Хорове диригування”,
“Музичне мистецтво естради”

Київ – 2006

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв України

АНАЛІЗ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Програма
для вищих навчальних закладів
культури і мистецтв I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Музичне мистецтво”

Спеціалізації:
“Фортепіано”, “Оркестрові струнні інструменти”,
“Оркестрові духові та ударні інструменти”, “Народні інструменти”,
“Спів”, “Хорове диригування”, “Музичне мистецтво естради”

Київ 2006

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру навчальних закладів культури і мистецтв України

АНАЛІЗ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. – Київ: “Фірма “ІНКОС”, 2006. – 20 ст.

Обсяг курсу

Всього – 54 год.

Практичних – 34 год.

Самостійних – 20 год.

Пояснювальна записка

Навчальна програма з дисципліни “Аналіз музичних творів” призначена для вищих навчальних закладів культури і мистецтв I–II рівнів акредитації. Програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки молодшого спеціаліста і відповідає державним стандартам вищої освіти.

Дисципліна включає 1 кредит, що складає 54 години, з них практичних – 34 години, самостійних – 20 годин. Програма розрахована на вивчення дисципліни протягом одного семестру.

Програма включає методичні рекомендації, орієнтовний тематичний план, основні вимоги до знань та умінь студентів, контроль та облік успішності, зміст курсу, самостійну роботу студентів, список рекомендованої літератури.

Дисципліна “Аналіз музичних творів” завершує цикл музично-теоретичних дисциплін, узагальнюючи отримані студентами знання та навички. Мета курсу – виховання у студентів сприйняття музичної форми як живого процесу, розуміння логіки музичної форми, єдності та взаємообумовленості форми та змісту.

Вивчення даної дисципліни передбачає виховання художнього смаку, почуття стилю, формування об’єктивних критеріїв і оцінок, розвиток аналітичних навичок, конче необхідних для подальшої роботи випускникам музичного училища. Викладачі навчальних закладів мають право вносити до навчальної програми зміни, які враховують специфіку окремих спеціальностей і націлені на кращу професійну діяльність майбутніх фахівців. Але такі зміни не повинні призводити до порушення логіки програми та змісту її тем. Необхідність внесення доповнень до основної програми розглядається на засіданні предметної (циклової) комісії і затверджується наказом директора навчального закладу.

Форма навчання – практична. Розділи програми дозволяють застосувати новітні навчальні технології.

Укладач

І. В. Якубовська – викладач Херсонського музичного училища

Рецензенти:

К. Г. Рікман – зав. кафедри теорії музики Сімферопольського факультету Донецької державної музичної академії ім. С. С. Прокофєва, кандидат мистецтвознавства, доцент.

Л. О. Іскрова – викладач Одеського училища мистецтв і культури ім. К. Ф. Данькевича

Відповідальний за випуск

А. І. Ткаченко

Редактор

Л. М. Трачук

© Державний методичний центр навчальних закладів культури і мистецтв, 2006
© Якубовська І. В., 2006

Основні вимоги до знань та умінь студентів

У процесі вивчення дисципліни “Аналіз музичних творів” студенти повинні знати:

- предмет, структуру, функції, принципи, методи, основні категорії аналізу музичних творів як науки.

Уміти:

- володіти практичними навичками аналізу музичних творів в єдності форми та змісту;
- навчитися розуміти виразну роль елементів музичної мови в її змістовній взаємодії;
- вміти оцінити особливості композиції музичного твору в її історико-стилістичному контексті, вникнути в задум автора;
- використовувати отримані знання в подальшій професійній діяльності;
- використовувати в роботі засоби масової комунікації, в т.ч. комп’ютерні джерела інформації;
- користуватися всіма доступними джерелами знань, самостійно добирати матеріал до реферату, доповіді, самостійної роботи.

Контроль та облік успішності

Форми підсумкового контролю визначаються навчальним планом і завершується диференційованим заліком наприкінці VII семестру. Залік може бути проведений у письмовій формі.

Оцінювання знань студентів здійснюється за тією шкалою, яка функціонує у навчальному закладі.

Самостійна робота студентів

Програмою дисципліни “Аналіз музичних творів” передбачена самостійна робота студентів. Обсяг часу на самостійну роботу передбачено навчальним планом. Самостійна робота спрямована на більш якісне отримання основних знань та умінь, посилення взаємозв’язків з іншими дисциплінами спеціального циклу, розширення творчого потенціалу, світогляду студентів, виконання домашніх завдань тощо. Форми завдань для самостійної роботи можуть бути різноманітними, насамперед: складання рефератів на одну тем курсу; аналіз форми музичних творів, що виконуються в спеціальних класах, державної програми тощо. Самостійна робота планується викладачем і підлягає перевірці, а також враховується при виставленні підсумкової оцінки успішності наприкінці семестру.

Короткі методичні рекомендації

До самостійної роботи пропонуються теми для загального ознайомлення, що мало вживаються в репертуарі з кожної спеціальності, а також ті музичні форми, які не зустрічаються у репертуарних списках виконавців. Формою перевірки самостійної роботи студентів може бути реферат, доповідь на уроці, практичний аналіз твору.

Орієнтовний тематичний план

№	Назва тем курсу	Кількість годин		
		всього	практ	сам
1	Вступ	2	2	
2	Музична тема, типи тем	2	2	
3	Масштабно-тематичні структури. Функції частин музичної форми та типи викладу	2	2	
4	Період	4	2	2
5	Прості форми. Прості форми в джазі. Старовинна 2-складова форма.	4	2	2
6	Складні форми. Складна 2-складова форма	4	2	2
7	Рондо. Старовинне рондо. Класичне і післякласичне рондо	6	4	2
8	Варіаційна форма	6	4	2
9	Сонатна форма. Старовинна сонатна форма	8	6	2
10	Рондо-соната.	2	2	
11	Різновиди сонатної форми. Концертна форма	2		2
12	Циклічні форми. Сонатно-симфонічний цикл. Сюїта	4	2	2
13	Поліфонічні форми та жанри. Фуга. Інвенція. Канон	4	2	2
14	Вільні та змішані форми	2		2
15	Контрольне заняття	2	2	
Всього за семестр		54	34	20

ЗМІСТ КУРСУ

Тема 1. Вступ

Питання взаємозв'язку форми та змісту в музичному творі.

Еволюція музичних форм як результат історичного процесу пошуків композиторами нових змістовних ідей та формотворчих засобів.

Процесуальна і конструктивна сторона музичної форми та їх взаємозв'язок. Неповторність форми кожного твору. Мета аналізу – виявлення індивідуально-неповторного у творі на тлі стильових та жанрових зв'язків з іншими музичними творами.

Тема 2. Тема, типи тем

Музична тема як образно-структурна та інтонаційна одиниця музичного цілого. Тема як експозиційний момент, у якому втілюється основний емоційний зміст твору. Залежність характеру та будови теми від жанру та форми твору. Тема як мелодико-гармонічний комплекс в епоху гомофонії. Темі у творчості композиторів Бахівського періоду. Тема та її розвиток у творчості віденських класиків (тема – “зерно” та тема – “мелодія”). Контрастна або “синтетична” тема, характерна для головних партій сонат віденських класиків, її внутрішнє протиріччя та потенція до розвитку. Драматургічна роль мотивів, що входять до теми, у творчості романтиків (лейтмотив, явище монотематизму). Епізодична тема та її застосування.

Нові принципи мислення в середині ХХ століття. Поняття “розсе-реджувальний тематизм”.

Принципи тематичного розвитку та формоутворення:

- повторення;
- варіювання;
- розробка (вичленення, секвенціювання);
- похідний контраст;
- контраст-зіставлення;
- розгортання.

Використання принципів розвитку у різних стилях і жанрах, їх роль у формоутворенні.

Тема 3. Мотивні форми

Тематичне значення мотиву як конструктивної одиниці музичної форми. Класифікація мотивів на підставі їх метричної варіантності (ямб, хорей, дактиль, анапест, амфібрахій). Образно-виразна роль мотивів у поєднанні з іншими компонентами музичної мови, і головним чином із мелодикою. Квадратність як особливий тип метричної організаційної форми.

Патерн як засіб тематичного розвитку та формоутворення в джазі. Ритмічне, мелодичне, фактурне, акцентне, гармонічне варіювання патернів, можливість їх зміщення, скорочення або розв'язання у часі, секвенціювання і т. п. Риф як один із різновидів патернів у стилі свінг.

Тема 4. Масштабно-тематичні структури

Періодичність як фактор розчленування. Точна чи змінена повторність – найпростіший тип побудови та розвитку. Масштабно-тематичні (мелодико-синтаксичні) структури: періодичність, група періодичностей, дроблення, складення, дроблення із замиканням. Значення дроблення як “відкритої” структури. “Дроблення із замиканням як найбільш збалансована структура, що поєднує основні етапи логічного розвитку музичної думки” (Л. Мазель). Характерна взаємообумовленість деяких типів тем з конкретними мелодико-синтаксичними структурами.

Тема 5. Функції частин музичної форми та типи викладення

Поняття про функцію частин музичної форми та типи викладення.

Поняття про функцію частин музичної форми. Функції частин: експозиційна, серединна, заключна, репризна, сполучна, вступна. Типи викладення (експозиційний, серединний та заключний), їх характерні ознаки. Об'єднання експозиційного та заключного типів у репризній частині. Види реприз. Характерні ознаки сполучної частини. Можливість об'єднання серединного типу з експозиційним. Заключний тип викладення. Доповнення та кода.

Тема 6. Період

Період як форма викладення відносно закінченої музичної думки. Застосування періоду, його роль в музиці. Межі періоду. Характерні ладо-тональні та гармонічні особливості побудови періоду.

Класифікація періодів:

- повторної будови (квадратні та неквадратні; розширені, доповнені, скорочені);
- неповторної побудови (квадратні та неквадратні);
- єдиної будови (монолітні “єдиного дихання”, єдиної будови та типу розгортання у поліфонічній музиці);
- органічної неквадратності у народній музиці (з можливою репризністю);
- складний період;
- інші, менш типові види (“розімкнутий” період).

Значення періоду.

Тема 7. Прості форми

Поняття простої форми. Основні властивості, різновиди, розповсюдження простих форм.

Проста двочастинна форма. Принцип будови. Генезис форми, що виникла як контрастне співставлення пісенного і танцювального начала. Використання простої двочастинної форми. Різні типи співвідношення першої і другої частини. Двочастинна безрепризна форма. Будова другої частини. Поняття середини, репризи. Прийоми розвитку у “третьій чверті” форми. Вступ і закінчення у п'єсах, написаних у простій формі.

Проста тричастинна форма. Принцип будови. Застосування простої тричастинної форми. Основні різновиди простої тричастинної форми: з серединою розвиненого типу (однотемна). Переважне використання першого різновиду, його спорідненість із двочастинною репризною формою. Будова I частини, зокрема, у формі періодів різних типів.

Середина форми розвиненого типу, що трансформує матеріал першого розділу; прийоми розвитку; особливості тонального – гармонічного розвитку. Прийоми побудови середини. Середина форми контрастного типу: особливості експозиційного викладення нового матері-

алу; використання загальних форм руху; можливість сполучення ознак середин контрастного і розвиненого типу.

Різні типи реприз (точне відтворення першого розділу; різноманітні репризні зміни). Відмінність тричастинної форми від репризної двочастинної. Повторення частин простої тричастинної форми. Особливі види простої тричастинної форми: трьох-п'ятичастинна, подвійна тричастинна; з тональною репризою “безрепризна тричастинна”; форма, що поєднує риси тричастинної та періоду з трьох речень (період із серединою, тричастинний період). Вступ і закінчення у творах, написаних у простій тричастинній формі, інтонаційний матеріал, гармонічні особливості. Кода – розвинене доповнення до форми в цілому.

Наявність елементів сонатності у формах з модулюючим початковим періодом при відтворенні матеріалу середини в коді в основній тональності.

Старовинна двочастинна форма. Принцип будови. Основні властивості: однотемність, однорідність, плавність переходів і т. ін. при різноманітності конкретних рішень. Розповсюдження в музиці епохи барокко. Використання старовинної двочастинної форми. Перша частина форми, особливості будови періоду типу розгортання. Друга частина форми: тематичний зміст, гармонічний план, побудова. Елементи сонатності в деяких зразках старовинної двочастинної форми. Спорідненість старовинної двочастинної та простої тричастинної форм.

Малі вокальні форми. Три основних типи мелодики, що найбільш живаються у вокальних естрадно-джазових творах (кантиленний розспів, речитатив, розспів “інструментального” типу). Співвідношення поетичного тексту та музики. Музична строфа. Куплетна форма (однотемно-строфічна), куплетно-варіаційна (варіаційно-строфічна) та наскрізна (різготемно-строфічна). Використання у типових жанрах. Пісня періоду свінга (типові структури та характеристика розділів). Змістовна та конструктивна роль супроводу. Значення техніки виконання “скет”. Вокальні цикли.

Блюз. Блюзи вокальні та інструментальні, їх походження та обумовленість строфічністю текстів. Формотворча роль музичної рими. Сполучення принципів повторення з імпровізаційністю та варіантністю. Структура блюзів та випадки порушення традиційності. Респонсерний принцип – одна із закономірностей блюзової форми. Подвійна художня функція акомпануючого інструмента. Співвідношення вокального та інструментального начала у блюзі.

Брейк, його функція у джазі та формі блюза. Гармонічний план блюза та його варіанти (у різних стилях). Риф та його значення. Регтайм. Особливості жанру. Характерні риси ритмічного стилю (поліритміка). Типові ритмічні структури мотивів. Відверта елементарність формально-композиційних прийомів. Вплив танцювальних жанрів. Найбільш типові структури регтаймів та принципи побудови.

Тема 8. Складні форми

Поняття про складну форму. Основні властивості форми (контраст музичних образів, чітке відокремлення частин тощо). Різновиди складних форм. Складна тричастинна форма. Композиційна будова. Контраст тем на основі їх взаємодоповнення. Значення першої частини у формі.

Два типи середніх частин: тріо та епізод. Перша частина складної тричастинної форми. Типи її побудови. Середня частина типу “тріо”: основні властивості, ознаки, структурні особливості. Тональність тріо; особливості переходу до тріо та з тріо до репризи. Походження терміну “тріо”. Застосування складної тричастинної форми з “тріо”.

Середня частина типу “епізод”: основні властивості та ознаки, можливі варіанти будови; тонально-гармонічні особливості епізоду, прийоми переходу до епізоду та переходу до репризи. Застосування складної тричастинної форми з епізодом. Реприза складної тричастинної форми (точна та змінена). Реприза складної тричастинної форми як результат розвитку в попередніх розділах. Реприза типу *da capo*. Різні типи змін у репризі: варіювання, скорочення, розширення і т. ін. Вступ та кода. Різновиди складної тричастинної форми: складна трьохп'ятичастинна, складна подвійна тричастинна; проміжна між простою та складною, форма з двома “тріо”.

Складна двочастинна форма. Композиційна будова, застосування (у вокально-хоровій, іноді – в інструментальній музиці). Різні типи співвідношення частин (за характером контрасту та за змістом, залежно від типу розвитку і т. ін.).

Тема 9. Концентричні форми

Принципи та ознаки концентричної форми, зокрема, принцип багаторазового використання контрастного матеріалу при єдності ціло-

го. Концентричність у формах з обрамленням, у репризних формах. Різна будова частин, взаємодія з іншими формами, іноді – можливість безперервного розвитку. Застосування концентричних форм у музиці XIX–XX ст.

Тема 10. Рондо

Принцип та поняття рондо та рондоподібності. Форма рондо. Назва частин. Походження рондо. Найбільш загальні властивості творів, написаних у цій формі (жанровий характер, тип руху тощо).

Старовинне рондо (рондо французьких клавесиністів): простота і ясність будови, характерні особливості тонально-гармонічних відношень, співвідношення та кількість частин, характерні репризи рефрену, стилістика тощо. Застосування.

Класичне рондо (віденських класиків): коло образів та характер тематизму; кількість частин, їх будова; будова рефрену та його реприз; епізоди та характерні тональні співвідношення розділів; роль сполучних побудов. Кода, її зміст та будова. Застосування класичного рондо.

Післякласичне рондо. Об'єднання під цією назвою різних типів форми, що належать до різних епох. Деякі властивості післякласичного рондо: посилення контрасту і самостійності частин; збільшення їх кількості та вільні співвідношення (можливість проведення двох епізодів підряд). Репризи рефрену та характерні тональні співвідношення. Риси сюїтності.

Тема 11. Концертна форма

Концертна форма як одна з найбільших неполіфонічних форм епохи барокко. Склад, основний принцип будови форми і відсутність усталеного типу будови. Застосування концертної форми.

Тема, її будова, мотивний зміст, принципи розвитку. Характер, тематичний зміст та будова інтермедій.

Тема 12. Варіаційна форма

Варіантність як принцип розвитку. Варіаційність та варіантність. Варіаційність та імпровізаційність. Тема варіацій як експозиційне явище. Класифікація варіацій.

Старовинні варіації типу “басо остінато”: походження, жанрові ознаки. Будова та характерні риси теми. Принцип варіювання. Значення поліфонічних прийомів розвитку. Групування окремих варіацій. Застосування форми варіацій на “басо остінато”.

Класичні варіації: строгі, орнаментальні, фігураційні, фактурні. Застосування у творчості композиторів кінця XVIII–XIX ст. Особливості образного змісту та структури теми. Засоби варіювання; збереження визначених обмежень варіювання, характерних для старовинних варіацій, при фігураційній (орнаментальній) обробці теми, можливість деяких відступів від традиційних обмежень. Кода та її характерні особливості. Групування варіацій, можливості утворення форм іншого плану.

Вільні післякласичні жанрово-характерні варіації, їх виникнення в епоху романтизму, застосування в музиці XIX–XX століть. Тема як імпульс до створення нових образів в вільних варіаціях. Значення окремих інтонацій, що створюють тему – “канву”. Особливості жанрово-характерного варіювання (тональний план, методи розробки та поліфонічні методи). Значення фінальної варіації. Можливість введення нового тематизму. Риси сюїтності.

Подвійні варіації, їх виразні властивості та застосування. Засоби введення другої теми та порядок варіювання.

Варіації на витриману мелодію: принцип форми, характер мелодії, що варіюється, засоби варіювання. Застосування варіацій цього типу.

Використання варіацій у джазі як форми, що упорядковує імпровізаційний процес. Характерні ознаки побудови: кожна окрема варіація – не образно-тематична єдність, а одиниця відрахування музичного часу для соліста-імпровізатора (кількість варіацій – квадратів – корусів – залежить від бажання солістів). Повернення теми в останньому квадраті. Значення моменту “передачі” при зміні соліста.

Об'єднання двох типів джазової імпровізації (парафразного та лінійного) із структурними ознаками остінатних та класичних варіацій (збереження у деяких випадках теми-“канви”).

Значення аранжування: динамізація музичного процесу засобами оркестру. Техніка рифів у партії оркестру при сольній імпровізації. Динамізація за допомогою висхідних полутонових зсувів.

Тема 13. Сонатна форма

Сонатна форма як вищий тип гомофонної структури, яка відображає динамічність процесу музичного мислення. Поєднання безперервності динаміки процесу розвитку музичної думки із стрункістю та чіткістю структури. Вплив естетики класицизму на виникнення сонатної форми. Основний композиційний принцип та драматургічна основа. Коло образів та жанрів, що використовуються у сонатній формі. Поняття сонатності, сонати, сонатної форми. Застосування сонатної форми.

Експозиція як перший розділ сонати. Її образно-драматургічне значення. Будова експозиції, можливість повторення (у сонатних формах XVIII – початку XIX століть), відмова від такого повторення заради більшої цілності та безперервності розвитку у наступний період. Поняття “партії” та “теми”.

Головна партія – побудова, в якій виражена головна музична думка. Типове коло образів та характер музики. Основні властивості. Класифікація головних партій за тематичними (однорідна – контрастна), тональними (замкнена – розімкнута), структурними особливостями (речення, період, проста двочастинна, проста тричастинна форма та інші).

Сполучна партія. Характерний тип її викладу. Функція сполучної партії. Тематичний зміст та характерні етапи (фази):

доповнення до головної партії, проміжна тема, сполучна та предикт до побічної партії. Можлива відсутність модулювання.

Побічна партія – розділ, що контрастує з головною партією:

тематична залежність та образний контраст головної та побічної партій; коло тональностей побічної партії. Типові форми побічної партії (розширення, включення другої, а іноді і третьої теми). Вторгнення. Кульмінація у побічній партії. Межа побічної партії.

Заклучна партія – розділ заключного характеру (заключний тип викладу). Тематична основа, тонально-гармонічна стійкість, будова. Відпадки заміни заключної партії простим заключенням.

Розробка. Її драматургічна роль. Відзнаки (інтонаційне зближення або зростання контрастності тем, характерні тональні співвідношення).

Методи розробки: мотивний, варіаційний та поліфонічний, їх застосування. Структура розробки. Кульмінація. Несправжня (удавана) реприза – ускладнення процесу розробки.

Реприза. Тональна єдність між головною та побічною партіями в репризі. Головна партія в репризі: точне чи змінене її повторення, динамізована (під впливом попереднього розвитку). Рідкісний випадок – пропускання головної партії в репризі. Можливе пропускання сполучної партії. Характерні тональні зміни у сполучній партії.

Побічна партія в репризі у віденських класиків; зміна тональності при відсутності суттєвих змін її змісту. Можливі значні зміни в побічній партії в сонатах композиторів XIX–XX століть. Заклучна партія як перехід до коди. Особливі види реприз: субдомінантова, дзеркальна. Кода, її різні типи (заклучення або нова розробка). Найбільш типові варіанти побудови. Іноді – кода на новому матеріалі.

Тема 14. Старовинна сонатна форма

Старовинна двочастинна форма та старовинна двочастинна сонатна форма. Характерні тональні співвідношення між частинами та характерні тональні плани в середині побудови кожної частини. Характер тематизму.

Типові ознаки старовинної сонатної форми. Поняття тонально-симетричної структури.

Тричастинна старовинна сонатна форма, її відмінність від двочастинної старовинної та від класичної сонати. Застосування форми старовинної сонати у творчості композиторів кінця XVII–XVIII століть.

Тема 15. Різновиди сонатної форми

Сонатна форма без розробки (скорочена). Заміна розробки модулюючим сполученням. Особливості тематизму та розвитку. Застосування.

Сонатна форма з епізодом замість розробки: внесення доповнюючого контрасту, будова епізоду (прості форми, варіації). Характерний зворотний хід до репризи. Застосування.

Сонатна форма з подвійною експозицією – типова форма класичного концерту. Застосування в перших частинах концертів. Властивості однотональної оркестрової та сольної експозицій. Синтез цих експозицій у репризі. Розміщення сольної каденції. Віртуозний характер сполучних розділів та заключної партії.

Тема 16. Рондо-соната

Поєднання ознак сонатної форми та форми рондо. Побудова різновидів форми: з епізодом і розробкою, прості тональні плани. Застосування головним чином у фіналах концертів, сонат, як виняток – у симфоніях. Характер музики, структурні варіанти головної партії, можливі зміни у подальших проведеннях. Сполучна партія як менш розвинена, але яка несе в собі ті ж функції, що і в сонатній формі. Відносна стислість (відсутність значних розширень, зрушень) побічної партії. Засоби переходу до другого проведення головної партії (наприклад, доповнення, що переростає у зв'язку).

Контрастний епізод, його подібність до тріо у складній тричастинній формі, побудова; перехід до репризи.

Розробка, її побудова. Випадки використання епізоду та розробки.

Реприза: можливість вилучення одного з репризних проведень головної партії, використання четвертого проведення для переходу до коди; транспозиція побічної партії.

Кода, її узагальнююча функція у творі

Тема 17. Циклічні форми

Загальні властивості циклічних форм як форм, що об'єднують єдиним задумом різні контрастні частини. Види циклу.

Сюїта: зародження у XVI ст. в Італії, Франції; сюїта епохи бароко; різновиди сюїти другої половини XVIII ст., нова сюїта XIX–XX ст.; сюїта мініатюр, симфонічна сюїта; сюїта з опер, балетів; хорова сюїта та близькі до неї форми (наприклад, на фольклорному матеріалі у творчості сучасних композиторів).

Сонатно-симфонічний цикл (глибина змісту, складність розвитку, цілісність композиції), створення віденськими композиторами-симфоністами класичних циклів з трьох або чотирьох частин; посилення тематичних та образних зв'язків у сонатно-симфонічних циклах XIX–XX ст.; цикл у творах епічного жанру; цикли з іншою кількістю частин (дві, п'ять, тощо).

Вокально-симфонічні циклічні твори: ораторія та кантата, їх особливості, риси подібності та відмінності.

Поліфонічне багатоголосся: значення термінів “поліфонія”, “контрапункт”. Поліфонія строгого та вільного стилів, взаємовплив поліфонічних та гомофонних форм.

Основні виразові формотворчі засоби поліфонії. Імітація, головні показники (інтервал вступу, відстань вступу; початковий (пропоста) та імітуючий (риспоста) голоси, терміни “тема”, “відповідь”). Значення та використання в музиці.

Канон. Відмінність канонічної імітації від простої; найважливіші види канону (зокрема, канонічні секвенції). Використання канону.

Засоби трансформації поліфонічної теми: збільшення, зменшення, зворотність, ракохід.

Складний контрапункт. Сполучення початкового та похідного матеріалу. Види контрапункту. Вертикально-рухомий контрапункт. Пряме, протилежне переставлення. Подвійний, потрійний контрапункт октави. Контрапункт дуодецими та інші типи контрапункту. Застосування вертикально-рухомого контрапункту.

Фуга – вища поліфонічна форма. Формування жанру форми фуги. Композиційні елементи, основні розділи форми, різноманітність композиційних рішень. Застосування фуги.

Тема фуги: розміри (тривалість), тонально-гармонічна ясність, мелодична визначеність. Типи тем: однорідні: контрастні, тонально-замкнені, модулюючі, приховане голосоведення.

Реальна і тональна відповідь.

Протискладення – контрапункт до відповіді. Використання матеріалу теми. Утримане протискладення.

Інтермедія. Матеріал та побудова інтермедій. Система інтермедій у фугах. Значення інтермедій.

Стрета. Дво- і багатоголосна стрети. Розташування стрети у фузі. Система стрет. Значення стрет у формі.

Експозиційна частина форми. Порядок вступу голосів. Експозиційні інтермедії, їх значення, додаткові проведення, контрепозиція.

Розвиваюча частина форми: чергування проведень теми (одинарних, групових, стретних) з інтермедіями. Особливості тонального плану, можливості виходу за межі тональностей першого ступеня спорідненості, перегармонізація, контрапунктичні засоби розвитку.

Завершальна частина форми. Умовність застосування терміну “реприза”. Тонально-гармонічний план репризи, щільність викладу тематизму.

Варіанти форм фуги: з трьох частин, з двох частин, рондоподібна.
Складна fuga. Форма із сумісною експозицією, із роздільними експозиціями.

Поліфонічні жанри: принцип фугато. Застосування фугато в усіх розділах різних форм. Фугета – невелика fuga, що базується на нескладних видах імітації. Відсутність чітких меж між формами фугети та фуги. Застосування фугети. Інвенція. Дво- і триголосні інвенції Й. С. Баха, Сполучення ознак старовинної двочастинної та тричастинної форм з фугою.

Тема 19. Контрастно-складені форми

Особливості та характерні ознаки форми. Наближення до вільно побудованої циклічної форми. Відсутність перерви у звучанні між частинами. Характерні співвідношення темпів.

Застосування контрастно-складених форм.

Тема 20. Вільні та змішані форми

Створення вільних та змішаних форм на підставі комбінування або модифікації різних принципів формоутворення. Змішана – форма, в якій присутні ознаки двох або кількох форм. Вільна – форма індивідуального типу, яка не відповідає існуючим нормам будь-якої з відомих форм. Відсутність чіткого розмежування між вільною та змішаною формами.

Жанр фантазії, що пропонує незвичні варіанти розвитку музичної думки. Рапсодії, поеми – програмні твори XIX ст.

Сполучення форм: сонатної та циклічної, сонатної та варіаційної, соната і фуги. Різноманітність вільних форм в музиці XX ст.

Рекомендована література

1. *Горюхіна Н.* Еволюція періоду. – К.: Музична Україна, 1969
2. *Горюхіна Н.* Еволюція сонатної форми. – К.: Музична Україна, 1973
3. *Манілов В., Молотков В.* Техніка джазового акомпанементу на шести-струнній гітарі. – К.: Музична Україна, 1984
4. *Мелодії джазу.* Антологія. Укл.: Симоненко В. – К.: Музична Україна, 1976
5. *Бриль И.* Практический курс джазовой импровизации для фортепиано. М., Музыка, 1979
6. *Гаранян Г.* Аранжировка для эстрадно-инструментальных и вокально-инструментальных ансамблей. Вып. 1, 2. – М.: Музыка, 1980
7. *Конен В.* Рождение джаза – М.: Музыка, 1984
8. *Мазель Л.* Строение музыкальных произведений – М.: Музыка, 1979
9. *Мазель Л., Цуккерман В.* Анализ музыкальных произведений – М.: Музыка, 1967
10. *Мелодии советского джаза (сост. Саульский Ю., Чугунов Ю.).* – М.: Музыка, 1987
11. *Сарджент У.* Джаз. Генезис. Музыкальный язык. Эстетика. – М.: Музыка, 1987.
12. *Скребков С.* Анализ музыкальных произведений. – М.: Музыка, 1967
13. *Способин И.* Музыкальная форма. – М.: Музыка, 1974
14. *Тиц М.* Про тематичну та композиційну структуру творів. – К.: Музична Україна, 1972
15. *Тюлин Ю., Бершадская Т., Пустынник И. и др.* Музыкальная форма. – М.: Музыка, 1974
16. *Цуккерман В.* Анализ музыкальных произведений: Вариационная форма – М.: Музыка, 1974
17. *Цуккерман В.* Общие принципы развития и формирования в музыке. Простые формы. – М.: Музыка, 1980
18. *Цуккерман В.* Общие принципы развития и формирования в музыке. Сложные формы – М.: Музыка, 1983
19. *Чугунов Ю.* Гармония в джазе. – М.: Советский композитор, 1985

Навчальне видання

АНАЛІЗ МУЗИЧНИХ ТВОРІВ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Укладач І. В. Якубовська

Формат 60×84/16. Папір офсетний. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 1,16. Наклад 100 прим.

Видавництво “Фірма “ІНКОС”
14116, м. Київ, вул. Маршала Рибалка, 10/8;
Тел./факс: (044) 206–47–29, 206–47–21
E-mail: inkos@carrier.kiev.ua,
inkos@ln.kiev.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного
реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої
продукції № 2006 від 04.11.2004 р.